

کاهش هزینه های تولید و مدیریت تلفیقی عوامل خسارت زای گل و گیاهان زینتی

ولی اله عامری _ عضو هیات علمی موسسه تحقیقات گیاهپزشکی کشور

در یک نگاه کلی سهم عوامل خسارت زا (آفات، بیماریها، علف های هرز و عوامل محیطی) در کاهش عملکرد و تولید محصولات کشاورزی حدود ۳۰ درصد است. به نظر می رسد این رقم برای گل و گیاهان زینتی به دلیل اهمیت موضوع زیبایی و ارزش بازار پسندی بیشتر باشد. در حال حاضر داده های دقیقی از میزان خسارت عوامل خسارت زا به گیاهان زینتی در دست نیست. زیرا به دلیل تنوع بسیار زیاد گل و گیاهان زینتی و بویژه ارقام گیاهی از یک گونه تعیین میزان خسارت برای آنها مشکل است. اما بر اساس مشاهدات و بررسی های به عمل آمده برای مثال در گل رز، آزار دهنده ترین آفت کنه تارتن است که در بعضی موارد در مناطق پاکدشت و اصفهان تا ۱۰۰ درصد خسارت ایجاد کرده است. در این نوشتار با اشاره به روش های جاری کنترل عوامل خسارت زای گیاهان زینتی، راهکارهای کاهش هزینه های تولید ارائه می شود.

روش غالب کنترل عوامل خسارت زا در گیاهان زینتی در ایران روش کنترل شیمیایی است. عملیات سم پاشی معمولا در دو حالت اجرا می شود. ۱- به محض مشاهده علائم خسارت اقدام به سم پاشی گیاهان می شود و ۲- بر اساس یک برنامه تقویمی هر هفته یا دو هفته یک بار با ذهنیت پیش گیری اقدام به سم پاشی گیاهان می شود. از آنجا که ارزیابی دقیق اقتصادی از هزینه های تولید گیاهان زینتی در کشور وجود ندارد، تعیین سهم هزینه مصرف آفت کش ها در تولید گیاهان زینتی مشخص نیست. صرف نظر از اینکه این هزینه ها چقدر باشد، هر دو حالت پیش گفته در مصرف آفت کش ها برای کنترل عوامل خسارت زا مردود است. زیرا علاوه بر تحمیل هزینه های اضافی، خطر افزایش بروز مقاومت آفات و بیماریها به آفت کش ها، تهدید سلامت مصرف کنندگان از طریق تماس با گیاهان، آلودگی محیط زیست را در پی دارد. بنابراین با توجه به وضعیت موجود موارد زیر برای کاهش هزینه های تولید گل و گیاهان زینتی کشور توصیه می شود.

۱- نقش سازه و تجهیزات گلخانه: استفاده از توری ضد حشره با مش ۲۲*۱۰ در سانتی متر مربع در سازه گلخانه ها توصیه می شود. توری ضد حشره نقش اساسی در پیش گیری از آلودگی گیاهان به آفات دارد. لازم است با توجه به محدودیتی که نصب توری ضد حشره در تهویه طبیعی گلخانه ایجاد می کند، حداقل ۲۵ درصد از کل سازه گلخانه که دارای پنجره های جانبی و سقفی است با توری ضد حشره پوشانده شود. ارتفاع سازه گلخانه در کاهش آلودگی گیاهان به انواع بیماریهای گیاهی به دلیل کاهش رطوبت نسبی در گلخانه مهم است. بنابراین ضمن در نظر گرفتن ارتفاع بلند تا ۷ متر برای گلخانه، لازم است از فن های گردش هوا در سقف گلخانه استفاده شود. استفاده از گوگرد سوز در گلخانه برای پیش گیری و کنترل انواع بیماریهای گیاهی موکدا توصیه می شود.

۲- اجرای دقیق برنامه پایش جمعیت و تغییرات عوامل خسارت زا شامل حشرات آفت، کنه ها، بیماریهای گیاهی (قارچ ها، باکتری ها، ویروس ها، نماتدها و ..) علف های هرز، کمبود های عناصر غذایی و عوامل محیطی مانند رطوبت نسبی بالا و یا خیلی پایین، نور شدید، کمبود دی اکسید کربن و EC و pH آب آبیاری و بستر کشت توصیه می شود. به تحقیق ثابت شده است که اجرای این برنامه تا ۵۰ درصد از مصرف آفت کش ها و در نتیجه هزینه های تولید کاسته است. جایگاه این برنامه در قالب برنامه مدیریت تلفیقی کنترل عوامل خسارت زا به خوب تعریف شده است.

۳- مدیریت صحیح مصرف سم در گلخانه: آفت کش ها یکی از عناصر برنامه مدیریت تلفیقی آفات و بیماریها هستند، که می بایست در صورت نیاز و به

مقدار لازم مصرف شوند. مصرف بیش از حد این مواد باعث بروز مقاومت ، اختلال در فعالیت عوامل میکروبی و موجودات زنده دخیل در مبارزه بیولوژیک شده و نهایتاً باعث بروز اختلالاتی در رشد و کاهش عملکرد گیاهان می شوند. برای این منظور لازم است موارد زیر مورد توجه قرار گیرد. تشخیص و شناسایی صحیح آفت و آگاهی از مراحل مختلف زندگی آن ، پس از تشخیص دقیق نوع آفت سم موثر و مناسب برای کنترل آن را انتخاب شود، قبل از مصرف سم لازم است نحوه مصرف، دز مصرفی و سایر اطلاعات آرایه شده روی برچسب ظرف محتوی سم مطالعه شود، سم پاشی می‌بایست در زمان مناسب از نظر فعالیت آفت هدف و مشخصاً مرحله زیستی آسیب پذیر، ملاحظات گیاه سوزی و ... انجام شود.

۴- به کارگیری مشاور فنی تولید و حفظ گیاهان: تبیین جایگاه دانش فنی به عنوان یکی از نهاده های تولید برای تولید کنندگان گل و گیاه بسیار اهمیت دارد. متأسفانه به دلایل مختلفی موضوع استفاده از مشاور فنی و یا مسوول فنی تولید در گلخانه ها جا نیافتاده است. حتی در مواردی که تولید کنندگان اقدام به استفاده از مشاور نموده اند به دلیل عدم تعریف جایگاه و مسوولیت مشاور فنی هر دو طرف با مشکلاتی مواجه شده اند. یقیناً در صورت روشن شدن جایگاه مشاور و یا مسوول فنی از هزینه های تولید کاسته خواهد شد. با توجه به توضیحات بالا به نظر می رسد برقراری یک تعامل دو طرفه بین تولید کنندگان و کارشناسان فنی از مهم ترین اقدامات برای بهینه کردن هزینه های تولید است.